



# הדף היומי



ואילו ברשב"א ובריטב"א ועוד בראשונים הוכיחו מהתוספתא שמתחייב אפי' באות אחת שמשלים את השם וא"כ נראה דלא שניא באמצע הספר. ובראש יוסף (שבת עה, ב) הוכיח מדברי רש"י והרמב"ם כאמור שהחיוב הוא רק בסוף. והמ"ב כתב לנו כללים בהלכות כותב (ס' שמ' סק"ב ב) ושם בסעיף ד' כתב להוכיח אף מדברי רש"י עצמו שהחיוב הוא לאו דווקא באות אחרונה אלא אפי' באמצע הספר כאשר משלים את הספר חייב.

אמנם אף לדעות שאין חייב על משלים את אחת בתוך הספר אולם המ"ב (שם) נקט שיש איסור בכתיבת אות אחת מצד חצי שיעור אסור מהתורה. ולדבריו יש מקום לעי' לפי ההגדרות של חצי שיעור שאם האיסור בחצי שיעור מחמת שאפשר וישלים למלאכה שלמה כאן הרי היה חסר רק אות אחת ולא יותר וא"כ אין חשש שישלים בעוד אות. אולם ברבינו ירוחם (נתיב יב' ח"ד) נראה דהוי איסור דרבנן. ואם מצד "חשיבות" הרי יש כאן מלאכה גמורה של כותב את אחת (כל המזכר בלא הנידון של מכה בפטיש).

## חצי שיעור שלא בדברי אכילה

בגמ' מבואר שרבה הסתפק בדין נשבע שלא יאכל עפר, האם חייב על כזית מחמת לשון אכילה או אף על פחות מכזית כיון שאין זה דבר הראוי לאכילה. יש להוסיף בספקו של רבא, שנחלקו הקדמונים אם יסוד "חצי שיעור" נאמר רק בדברים ששייכים באכילה או בכל דבר, מעתה אם רק בדברים ששייך בהם אכילה הרי ניתן לומר לאידך גיסא בדברי רבא, לצד שעפר זה לא אכילה א"כ לא אמרו בו חצי שיעור וא"כ אסור בכל שהוא. ויש לפלפל באריכות.

ועי' לעיל בנושא של חצי שיעור באריכות, ומבואר לגבי איסור כותב בשבת שדנו בו לגבי חצי שיעור, והוא איסור שאינו קשור לאכילה. ועוד עיי"ש.

בגמ' בפסחים מה, א אמרו, כזית בצק בסדקי העריבה במקום אחד צריך לבער. ואם לאו בטל במיעוטו. אומר הראב"ן הנידון בבצק שאין בו שיעור כזית שאמרה המשנה שהוא מתבטל במיעוטו ואי"צ לבערו זה דווקא בכלי שמששה אותו לשימוש אחר הפסח ולא יעבור עליו בפסח. אולם אם מעוניין להשתמש בכלי בפסח אף בפחות מכזית חוששים שמא יתערב במה שמשתמש ויאסור. ואף רבינו ירוחם (נתיב ה' ח"ה) כתב שעם ישראל קדושים הם ונהגו לגרר את כל החמץ אפילו שהוא בשיעור של כל שהוא ואפילו נמצא בכתיב הבית.

אומר המהר"ם חלאוה ללשון ב' בגמ' שכאשר הבצק נמצא לא ע"מ לחזק את הכלי אפילו פחות מכזית צריך לבער. אם אמרו "חייב לבער" מבואר שהוא חייב גמור מהתורה כדין כל חמץ.

הוקשה להמהר"ם חלאוה והרי אין כאן שיעור של איסור. הרי אמרו שזה פחות מכזית א"כ מדוע יש חיוב מהתורה. נוקט המהר"ם חלאוה, למדו את דין השבתת חמץ מדין איסור אכילת חמץ. שכמו לגבי איסורי אכילה, אומרים אנו את הכלל המבואר בתחילת פרק שמיני מיומא "חצי שיעור אסור מן התורה" ה"ה כאן לגבי השבתת חמץ, לומדים מאיסור אכילה שגם בו יש איסור בחצי שיעור שצריך לבערו מן התורה.

חידוש חידוש לנו כאן המהר"ם חלאוה ששייך לומר על דברים שהם לא איסור אכילה את הדין של "חצי שיעור אסור מהתורה" שדבר זה אינו מוסכם על כו"ע. בשו"ת חכם צבי (סימן פו) אמר שהתורה חידשה את הדין של חצי שיעור אך ורק באיסור אכילה ולא בשאר איסורים. ובשאר איסורים אסורים חצי שיעור רק מדרבנן.

ויש מקום לעיין לאידך גיסא, שהרי אם הלכה פשוטה היא של חצי שיעור האסור מהתורה מה נזק המהר"ם חלאוה להקשות קושיות, כשם שיש איסור באכילת חמץ של חצי שיעור כך הדין באיסור בל יראה ובל ימצא וכו', ובכ"ז המהר"ם חלאוה חידש לימוד דין השבתת חמץ מאכילת חמץ, יתכן ומשמע שבכל מקום אחר לא סבר המהר"ם חלאוה שיאמרו איסור לחצי שיעור במקום שאינו בר אכילה, ורק כאן שמצא לימוד מיוחד לנושא יש איסור בחצי שיעור.

בשגת אריה (ס' פא) בעניין של בצק הנמצא בעריבה כתב שכל האיסור ב"חצי שיעור" הוא היות ואם ימשיך עוד חצי שיעור יתברר למפרע שכל הדבר נעשה באיסור. אולם כאן אין קשר בין ב' חצאי השיעורים. והבית מאיר (תמב' סק"ז, ועי' במג"א שם) תמה עליו מדוע הרי מעתה התברר למפרע שיש לו שיעור שלם שעוברים עליו בל יראה. ועיי"ש.

(על דברי החכם צבי שחידש שענין חצי שיעור מהתורה התחדש דווקא באיסור אכילה ולמד ממה ששורש האיסור נלמד מ"כל חלב", ארצה לחדש שבשבת לגבי הוצאה פחות משיעור, תולש שיעור ועוד אין בו איסור מהתורה בחצי שיעור. והביא הש"ד חמד כרך ג, מערכת ח' כלה, אריכות דברים מגדולי עולם שמעמו ותמנה על דבריו, וחלק מסוגיות שמוכרו כאן למעלה, וברש"י בשבת לגבי אבות המעלות, והש"ד"ח העלה לבאר את דברי החכם צבי שדיבר רק לחד מ"ד כמבואר בדבריו. ועיי"ש באריכות דבריו בהביאו את מעמדי דברי החכם צבי ואלו שסתרו משנתו. ועי' עוד בבית יצחק א"ח סי' י', שהעלה ראה לדברי החכם צבי.)

שמעון שבכל השיעורים יש איסור ומלקות באכילת כל שהוא, ומה שנאמר שיעור כזית זה לגבי חיוב קרבן. או שדווקא בשבועה סבר שהחיוב בכל שהוא. והכריעו שסבר כרבנן בכל התורה. ונחזור על הדברים שצויינו בעבר בשיטות של, חצי שיעור".

כתב הריטב"א בשם רבנו מאיר לבאר את דברי רש"י וז"ל "ורבינו מאיר ז"ל נתן טעם למלקות כיון דאכל במזיד אחשביה לחומר איסור להתחייב בכל שהוא אבל קרבן שהוא על אכילת שוגג בעי כזית לחשיבות". עכ"ל.

בכלי חמדה (פרשת ואתחנן אות ב סק"ו עמ' 45) למד בדעת ר"ש וכפי הנראה מתייחס לדעת הריטב"א הנזכרת, שיטת החכם צבי (ס' פו) שחצי שיעור אסור מהתורה כיון שמחשיבו האדם, היינו אם אוכלו יש כאן חשיבות, ודבר זה אסור שהחשיבות מגדירה את האיסור לאכילה בדומה לערך השיעור, ולכן אם מחשבת האדם היא לאכול הרי שמהתורה אסור לאכול את החצי שיעור, ורבי שמעון הוסיף עוד נדבך וסבר שמחשבה זו יכולה להועיל אף לגבי מלקות, אמנם רבנן חולקים על רש"י וסוברים שמחשבת האדם להחשיב את הדבר לא יכולה להועיל לגבי מלקות אבל לגבי "שם איסור" יש אחשביה.

(הכלי חמדה רוצה להרוויח בהבנה זו יסוד שדנו בו גדולי האחרונים, אדם שיש לו חצי כזית מצה בליל בסדר, האם יש לומר שיאכל לכל הפחות מה שיש לו, וכמו שאמרו חצי שיעור אסור מן התורה לגבי איסורים, וכמו שלר"ש יש מלקות על אכילת איסור בכל שהוא, א"כ מבואר שיש חוקף לאכילת כל שהוא וכדרך האיסור כל יהיה הדרך במצווה, או שיש לומר שאין לו לאכל מה שיש לו, כיון שאין באכילה זו אמונה ובוותר עוד יעבור על "בל תגרע", ולפי יסודו ש"אחשביה" ומחשבת האדם לאכילה יוצרת מעלה בדבר, א"כ המחשבה גורמת לו בכיכול לשיעור אכילה ולא שייך לדון "בל תגרע" ומביא ראיה מפדיון הבן, שהחיוב לפדות את בנו הבכור בחמשה סלעים, ובכ"ז יכול הכהן לומר לדידי שווה לי ולקבל סכום פחות ואין חסרון בפדיון, א"כ מבואר שאחשביה יכול לתת חוקף הלכתי אף לגבי השיעור, ממילא מחשבתו יכולה להחשיב את החצי שיעור לאכילת מצה, ולא יעבור בבל תגרע. ועי' באריכות הענין ברכי יוסף חפ"ב, ד. הגר"י פערלא על הרס"ג עשה ה, ו. שאגת אריה ק. מהר"י אסאד קל"ז.)

## מהו נדר האיסור ב"חצי שיעור"?

בתחילת פרק שמיני ביומא נחלקו רי"ח ור"ל בדין חצי שיעור, דעת רבי יוחנן ש"חצי שיעור אסור מהתורה" התורה שאסרה דבר מסויים לא רק אסרה את השלב שבו יש עונש אלא יש אזהרה אף על כל שהוא. אמנם ר"ל חולק וסובר שחצי שיעור נאסר מדרבנן. (אמנם בהעמק שאלה בשאילתא קס"ד בתו"ד כתב שאף ר"ל שאמר בכל התורה חצי שיעור אסור מדרבנן ביה"כ יכול להיות שייסבור שהוא דבר תורה כיון שבכל האיסור נאמר בהם דין "אכילה" כאן תורה לא אסרה "חצי" אלא רבנן אסרו. אולם ב"ענינו" כך שאכל אפילו משהו הוא כבר לא בכלל ה"ענינו" כאן לא שייך לומר שחצי לא אסרה. כי הרי צריך להיות ממצב של מעונה ושאלה הפקיע מעצמו את העינוי. ועיי"ש.)

אלא יש מקום לעיין לדעת רבי יוחנן שחצי שיעור אסור מה הגדר. דדנו בכך רבוותא (קובץ שמעות חולין אות מה, קובץ ביאורים בכורות אות ג, וקוב"ש ב"ב שס"ו שס"ד ועוד) מהו יסוד האיסור בחצי שיעור, האם הוא מצד שחצי לאיצטורפי והוא סיבת האיסור מצד שיכול להצטרף. (לשון הגמ' בדברי רבי יוחנן) או שזה סימן וראיה לסוג איסור שיכול להצטרף, כיון שיש לו חשיבות עצמית ברגע שאוכלו בצורה זו.

נפק"מ באדם שאין חצי שיעור בסוף יוה"כ מצד עצמו לא יכול להצטרף שהרי לכשיצטרף כבר הזמן יהיה מוצאי יוה"כ ומותר לו לאכול, א"כ לא עבר איסור בחצי שיעור שהרי לא היה ראוי להצטרף. או שזה הגדרה באיסור וחשיבות א"כ בשעה שאכל עבר איסור של "חצי שיעור". ועיי"ן.

כמו"כ יש לדון באדם שאכל חצי כזית חמץ לקראת מוצאי פסח. דעת הצ"ח (פסחים מד, ב) שלא יהיה חייב כיון שלא ניתן לצרפו. המנ"ח (מצוה רמח) ובאבני מילואים (ס' י"ד בשו"ת בסוף הספר) נוקטים שיעבור כיון שזה הגדרה באיסור ולא צריך שיהיה צירוף בפועל.

ובאמת בחכם צבי (ס' פו) חידש שמחמת שחצי שיעור אסור מהתורה מחמת חשיבות, א"כ כל זה באיסור שהאדם מחשיבו וכפי פעולת מעשיו נראה שכביכול הגביה את קרנו של האיסור, אולם דבר שלא יעשה שום מעשה ונצטרף לדון בו רק בעבר ממילא, לא יהיה בו חשיבות שהרי האדם לא החשיב, ממילא לדעתו "בל יראה ובל ימצא" לא יעבור על חצי שיעור אסור מהתורה, כיון שאין כאן מושג של "אחשביה" שהרי לא עשה מאומה, ושאר לו פיורו כל שהוא בביתו, הוא לא החשיב.

אמנם בדברי המג"א (תמו, ב) נראה שחלק על החכם צבי, וס"ל שעובר על בל יראה ובל ימצא בכל שהוא שהתורה החשיבתו, ובמ"ב (תוס', מד) הקל במקום הדחק כדברי החכם צבי.

בישל לפני סוף השבת מלבד הנידון אם יש דיני חצי שיעור בדברים שלא קשורים לאכילה יש להתבונן במחלוקת הרש"ש בשבת ע"ג והמנ"ח במוסף השבת לגבי כל מלאכה שלא נגמרת כמו בישול זורע וכד' שפועל והמלאכה נגמרת אחר זמן. מה יהיה באדם שהניח סיר לבישול דקה לפני מוצ"ש. לכאור' הבישול יתבצע במוצ"ש וכו'.

אמרו בגמ' בשבת (קד, ב) כתב את אחת והשלימה לספר חייב. אע"פ שלמדנו שהחיוב של מלאכת "כותב" הוא בשיעור של כותב שתי אותיות, אולם בכה"ג שע"י הכתיבה הוא משלים את הספר חייב הוא אפי' על כתיבה של אות אחת.

ברש"י מבואר (ד"ה והשלימה לספר) את אחרונה של אחת מכל' ספרים. עכ"ל. באמת דבר זה לא הוספה לא ב"ב בסוף הספר נראה שהוא מחלוקת בראשונים ובהמשך לפוסקים. כפי הנזכר ברש"י כאמור דווקא את אחת רסוף הספר חייב